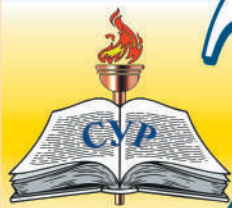

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXXII рік видання. № 337, липень, 2022

Благословіння,
Віра Барінова-Кулеба

ВІРА

*І чужому навчайтесь,
Щі свого не цурайтесь...*

М. Шевчук

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Михайло Михайлюк,
Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Задля слави України*
- ❖ *Михайло Небиляк – письменник, якого «незаслужено призабуто»*
- ❖ *Коли нема кордонів між серцями...*
- ❖ *Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики*
5. Рідномовні «аєди» – марамороські казкарі
- ❖ *Президент Карпатської України Августин Волошин: Шлях на Голгофу*
- ❖ *Історичні румунсько-українські інтерференції в просторі між Дністром і Карпатами протягом століть*
- ❖ *Літнім леготом «Бджілка» прилинула*
- ❖ *Україністика Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (LXXVIII)*
- ❖ *Душа народу*
- ❖ *«Наше завдання відновити справедливість і мирне майбутнє наших дітей!» (Інтерв'ю)*
- ❖ *Іван Кідещук. Авторська неповторність у безмежжі сподівань*
- ❖ *Із сучасної румунської поезії*
Джордже Смарандаке
- ❖ *Жовта зірка (Уривок з роману «Дикий рай»)*
- ❖ *Свято. IV Ворог мого ворога (Уривок з роману)*
- ❖ *Пригоди хороброго опришка Григорія Пінті (Уривок з повісті)*
- ❖ *Дядина (оповідання)*
- ❖ *Християнські читання «Гірчичне зерня» (Оповіді про основи християнського віровчення)*

Лідія КОВАЛЕЦЬ, доктор філологічних наук, професор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Коли нема кордонів між серцями...

Письменниця Анна Трайста-Рушть та її країна в контексті загального і приватного буття

Про українську письменницю з Румунії пані Анну Трайсту-Рушть я вже писала двічі: у 2013 році, відгукуючись на її повість «Дорога», й роком пізніше, взявши інтерв'ю в авторки під час її гостин у Чернівцях; обидва ці матеріали видрукував «Наш голос», вони ввійшли також до дуже важливої для мене книжки «З українсько-румунських літературних теренів» (Чернівці, 2014).

Відтоді наші зв'язки з п. Анною не переривались, бо, висловлюючись відомим рядком Расула Гамзатова, хіба є кордони між серцями?! Про те, що це так – що й кордонів між мовами не виявляється, коли нема кордонів між серцями, – часто думалось цієї весни, коли з моїми донькою та внуками гостювали в Румунії у пані Анни, даючи змогу дітлахам хоча б трохи позбавитись від стану тривожності через часті повітряні тривоги на українській землі. Заблудившись підчас нашого першого самостійного походу чималеньким Арборе, де мешкає письменниця, ми зі своїм геть кепським знанням румунської таки дали собі раду. «Ми – з України, починали з крилатої фрази, – приїхали до професорки пані Анни Трайсти-Рушть». І нас розуміли, відоме тут ім'я та назва нашої багатостраждальної Вітчизни робила теплішими вирази людських облич, привідкривала кордони й між мовами, і між серцями, виявляючись своєрідним містком до взаєморозуміння.

1. Румунія як нечужина

Втім, якщо говорити про війну, якою ми, українці, живемо зараз 24 на 7, то мости значної підтримки нас Румунією прокладалися від лютого ц. р. Бо вже відтоді автоколоні з гуманітарною допомогою, відтак боєприпасами, військовою технікою, медичним обладнанням, медикаментами вирушили звідси в напрямку нашої землі, а до Румунії спрямувались десятки тисяч українських біженців, які, рятуючись від російської агресії, знайшли теплий прихисток на терені сусідньої держави. В одному з волонтерських центрів Чернівців, де проводжу багато часу з ранньої весни, один мій новий київський знайомий, не перериваючи праці, щодня подовгу спілкувався по вайберу зі своєю родиною, надто трьома малими дітьми, котрі з мамою оселилися в якомусь румунському містечку в окремому приватному будинкові та, схоже, почували-

Анна Трайста-Рушть та її сини

ся там майже як удома. Тож Сергій хоч у цьому плані був спокійний, а ми, жіноцтво, мимоволі прислухаючись до тих розмов, Сергієвих оповідок-експромтів, котрі линули до румунського берега (згадувались «Казки по телефону» Джанні Родарі), не могли стримувати сліз. Чого вартою виявилась і допомога Союзу українців Румунії, про яку я довідалась недавно: це 25 вантажівок та мікроавтобусів, які вже на початку березня дісталися Заходу України і так само стали підмогою багатьом вимушеним переселенцям.

Багатоох наших поранених так само вже прийняла на лікування сусідня держава. Колишня шкільна учениця пані Анни Трайсти-Рушть, тепер лікарка-фізіотерапевт Серетської лікарні пані Моніка Буліга з приводу лікування в себе молодого чоловіка з Київщини (той тяжко постраждав під час бомбардувань, лікувався в Чернівцях, а згодом був перевезений кимось із рідних до Румунії й так опинився в Сереті) через пані Анну клопоталась про переклад на румунську мову медичних висновків незвичайного пацієнта. Відсутність у Сереті фахівця з нейрохірургії і нестримне бажання допомогти Іллі стати на ноги спонукала пані Моніку просити про консультування в його справі у чернівецьких фахівців і відтак подбати про організацію в Румунії ефективнішого лікування для цього хворого.

Схоже, війна зі своєю антигуманною суттю зробила зв'язки між багатьма людьми в цілому світі не тільки активнішими, але й теплішими та сердечнішими.

(Продовження на 10 с.)

Коли нема кордонів між серцями...

(Продовження з 9 с.)

Бо віддавати – куди важливіше, ніж брати. І тоді сторона, яка дає тобі щиро, вже не є чужиною. Одна з моїх онук, виявившись свідком, як на румунському кордоні до нашого автобуса увійшли двоє волонтерів із привітними лицами й горою всілякого добра – як пропозицією, дарунками, цілком серйозно заявила опісля, що вже вирішила: в майбутньому хоче стати прикордонницею. Волонтеркою Софійка вже була, щодня нарівні з дорослими плетучи маскувальні сітки для нашої Армії...

2. В інтер'єрі часу і простору

Країна – це передовсім люди, значною мірою творча й інтелектуальна еліта. І хочеш збагнути митця, радив Гете, – їдь на його батьківщину. Батьківщина-материзна Анни Трайсти-Рушть – це її Верхня Рівна (Вишня Руня) на Закарпатті, Мараморощині, недалеко Тиси, що перетинає кордон з Україною. Про рідні місця письменниця згадує при найменшій нагоді та в найтонших подробицях, світлина з тих місць у неї завше «під руками» – в глибинах телефона; схоже, вона багатьма думками спробається завжди бути й там, у минулому. Тому я розумію, чому збірку своєї лірики Анна Трайста-Рушть назвала «Nostalgii» і чому новий великий автобіографічний роман, який викінчує ця авторка, найменовано «Диким раєм».

Але рідним для письменниці виявилось і румунське село Арборе, що у 26 км на захід від Сучави, родинне село її мужа Віорела. Тож пані Анна мешкає тут із 27 літ, приїхавши після закінчення університету у Клужі в цю історичну місцину, знану ще з XV століття. Тут, в Арборе, вона багато років пропрацювала на шкільній ниві, прилучивши до літератури, творчості, навіть до театрального мистецтва, яким сама захоплювалась, чимало обдарованих дітей. Тут разом із чоловіком побудувались, тут народились п'ятеро їхніх синів, які вийшли в люди, стали гордістю та славою батьків і які час від часу навідуються сюди з дітьми й невістками.

Я уявляю, як тоді неспізнано змінюється по-своєму тиха й розважлива домашня обитель Руштів, наповнюється гамором, як зі сховків витягаються іграшки малих (їх витягнули й для наших дітей, і для нас відкрили серце...), хлопці при потребі беруться й до домашнього реманенту, а жінки під орудою свекрухи готують щось смачненьке. За теплої погоди всі

збираються на трапезу довкруг великого столу під парасолькою на подвір'ї. Так само сидячи за ним, уже знайомим мені з фотографій, я подумала тоді, що це і є найбільше благо – коли над тобою, над твоєю парасолькою спокійне мирне небо, а за столом збирається твоя дружня родина. І це благо не має, сказати б, одного (українського чи румунського) «громадянства», воно вселюдське.

Коли ми завітали до нашої приятельки, тут усе квітнуло, буяло: садок, сто вазонів на підвіконнях, алеях, балкончиках, зелена травичка й деревина, манюнькі килимки із розсади помідор та перцю, що вигрівалась на сонці, очікуючи свого перенесення у глибший ґрунт. Естетика проглядала навіть в облаштуванні городу пані Анни, частина якого – теж квіти, одні з яких уже цвіли, пізніші й нашими руками насаджувались, щоб милувати око до глибокої осені. Естетика тут панує і в хатньому побуті, в кожній дрібничці інтер'єру, у глибшому укладові цього домашнього, родинного буття, де все злагожене, на своєму місці, чепурне та охайне, де є місце книжкам, дорогим родинним «знімкам» та

Буковинська хата в Арборе

іншим реліквіям, де часто вмикається комп'ютер, сідається за письмовий стіл із вишикуваними на ньому словниками, і вміється приготувати не одну смачну й колоритну страву. Щодо неї, то під час нашого приїзду, як зізналась пані Анна, було і по-рומунськи (як у Верхній Рівні), і по-буковинськи: сербанка з обварених зелених фасулів із бужениною, кулеша з овечою бринзою та смаженою солониною, голубці в листі винограду, начинена паприга, себто болгарський перець із дуже своєрідною начинкою, куряча зяма, тобто суп, із лажками, багато зелені, овочів, фруктів, гарне вино. Спостерігаючи за пані Анною, я не помітила в неї зайвої суєти: даючи лад на кухні чи будь-де, вона встигала, крім того, що слухати інших, водночас сама багато розмірковувати вголос, пригадувати давнє й сьогочасне з родинного буття, а ще жартувати, довірливо ділитись написаним, перейматись нашими проблемами і... несказанно радіти життю. Учителювання, потужні знання всесвітньої, національної історії та літератури, багатий внутрішній досвід й оптимістична, одержима вдача, покладання в житті передовсім на власні сили, не кажучи про шалену допитливість і працездатність, численні мандри культурними світами задля їхніх відкриттів, зробили цю

жінку дуже відкритою і самодостатньою. У моєму розумінні це і є європейськість.

3. Відкриваючи Арборе, відкриваючи пані Анну...

Про те, що пані Анна відкрита й до своїх земляків, а вони відкриті до неї, я спостерегла уже в час приїзду до невеликого, затишного прикордонного Серету, де нас супроводжувала на своєму авто та сама пані Моніка. І те, що свого вихідного дня ця симпатична молода жінка, матір трьох діточок, пожертвувала часом і зустріла нас, свідчило передовсім про повагу до своєї навчительки-професорки. Пані Моніка заодно повернула їй книжки, які брала для читання, тож пані Анна, виходить, і на заслуженому відпочинку продовжувала виконувати свою місію.

І саме так – як професорку – знає Трайсту-Рушть кожен в Арборе. Під час незабутніх екскурсій центральними частинами й закутками цього великого й гарного села, що своїми кількома бездоганно рівними дорогами, чотирма школами, сучасними супермаркетами нагадувало місто, я зауважила, як люди біля своїх осель, угледівши пані Анну, поштиво віталися з нею, а то й підходили ближче. Про них та про інших мешканців Арборе в голові та серці нашої неформальної провідниці й оповідачки закономірно була не одна історія, ледь не кожна переплетена з історією народу й загалом його долею. На тлі світових сюжетів, картин, людських образів своє, рідне для митця здобуває ще більшу значущість і теж стає матеріалом для творчості. Біля одного з будинків ми зустріли ще доволі молодого чоловіка з дітьми. Виявилось, що це отець Октавіан Моля, настоятель церкви Святого Георгія. Пані Анна колись навчала дітей отця, ті повиростали і здобувають дальшу освіту. Зараз же вони всі дуже зраділи одне одному, почали фотографуватись, а малих наших (може, й тому, що вони – з України!) обдарували солодощами. За словами пані Анни, цей панотець дуже багато працює і власноруч біля церкви й удома: майструє, косить, доглядає свою невеличку домашню ферму, між тим як справжній пастир дуже допомагає бідним, хворим та самотнім. Люди ж відповідають на це повагою та любов'ю.

Загалом в Арборе, як мені здалось, небагато старих і покинутих осель, деякі з них – цілком у стилі етно (біля таких хотілося стояти і стояти, доторкнутись до них руками, як і біля хат, де зупинявся мій улюблений Григоре Вієру, де мешкав професор і письменник Стеліян Груя Яцентюк, творив свої знамениті малярські полотна художник Шербан Русу, віршували народні поети Лелко і Котлец, а бадя Тоадер Гріб заснував у своїй власній хаті навіть музей села, сам збирав для нього експонати й написав книжку з істо-

*Гордість Арборе і пам'ятка ЮНЕСКО – Церква Усічення
Глави Іоанна Предтечі*

рії Арборе). Окремі будинки мали на своїх причітках по великій чорній стрічці у формі метелика: впродовж року так пошановується пам'ять небіжчиків, котрі – звідси. Деякі будівлі нагадували ті, що в передмісті Чернівців, т. зв. «царському селі», і виглядали імпозантно, кожна – по-європейськи. Народ тут так само мандрує світами, а, повертаючись на круги своя, привносить світову культуру в рідний простір.

Між тим печать вічності та неповторності зберігають чи не найбільше численні храми Арборе (їх тут дев'ять): і новіші церкви (Трьох Святих, Святого Івана, Святого Георгія), і найдавніша, найвідоміша – церква Усічення Глави Іоанна Предтечі, споруджена боярином, дипломатом і державним діячем Лукою Арборе, вірним слугою Штефана Великого, ще в 1502 році й 1993-го внесена до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Втім, навіть в архітектурній формі цієї пам'ятки, у її багатих зовнішніх та внутрішніх фресках на різні сюжети візантійська традиція переплелася з місцевою, що іще раз посвідчує, як кожен народ, а значить – кожна людська одиниця стоїть близько до світу, і світ щоразу поряд нас.

4. Ще раз про найголовніше

...Перечитуючи своє листування з пані Анною, я натрапила на її дуже важливі слова з недавніх часів. Вони мають нібито й приватний зміст, є зовні простими, але в контексті передуманого-пережитого здаються мені загальнозначущими: «Гарно жити у великій сім'ї. Коли зійдуться на якійсь сімейній події, то повне подвір'я своїх. Боже, дай здоров'я, порозуміння, сімейної тишини й благодаті, а також душевного та всесвітнього миру вам, і нам, і всьому світу».

Підписуючись під кожним словом своєї румунської колеги, великої матері, людини в усьому цікавої та творчої, я наразі щиро дякую їй за теплу гостину, за привітне ставлення, як щиро дякую всім іншим, хто простягнув і простягає нині нам, українцям, руку допомоги. Тримаючись за неї, таки легше стояти.

Чернівці, 5 червня 2022 року